

CSELJABINSZKI EPIZÓD 1918-BÓL

Érdekes bevezetésül megemlíteni, hogy a cseh légionisták első támadása a Szovjetunió ellen Cseljabinszkban történt 1918. május 16-án hajnalban. Ugyancsak Cseljabinszkban történt az első támadás a fehérek hátában a román légió egy századának fellázadása folytán. A jelen cikkben csak az utóbbi eseménnyel óhajtok foglalkozni.

A francia misszió megbízásából egy Dimbu nevű volt 32-es hadnagy a román nemzetiségű volt hadifoglyokat igyekezett egy légióba toborozni, hogy alátámassza a csehek pozícióját. A román légió tagjait — a tisztek kivételével — csak a legembertelenebb terrorral, éheztetéssel és veréssel, sikerült együtt tartani. Két városban volt a gyülekezés. Az egyik Teisev a szamarai kormányzóságban, a másik Cseljabinszkban.

A toborzás megindítása után néhány hétre a román ellenforradalmi légiót, Cseljabinszkban összpontosították. Már az első időben nem volt teljesen megbízható a cseh légionisták előtt, mert tudták, hogy azokkal a módszerekkel, amelyekkel összetoborozták őket, a románok a csehek és szerbek után csak mint póttartalék jöhettek számításba és csak az úgynevezett könnyű szolgálatra osztották be, de később arra kényszerültek a folytonos vérvesztés folytán, hogy megkísérelték felelősségteljesebb szolgálatra beosztani közülük a megbízhatóbbakat.

Hogy a tisztikar biztosítsa a maga részére mindazon előnyöket, amelyet a francia misszió nyújtott, vállalták, hogy Kurgán városában a belső rendet fenntartják. Kurgán Cseljabinszktól 250 km-re fekvő városka. Egy századot küldtek Kurgánba szolgálatra, amelynek 250 tagú létszáma volt.

A század szolgálatvezető őrmestere egy Popovics nevű volt magyar csendőr volt. Az egész században a legmagasabb katonai képzettséggel, de különösen gyakorlattal ő rendelkezett, mert az egész tisztikar hirtelen tisztikévé előléptetett tanítókból állott.

Háromheti szolgálat után gazdasági okokból kifolyólag konfliktus támadt a legénység és a tisztikar között. Ugyanis nehézségek folytán, mint harmadrendű csapatnak, nem folyósították a szabályszerű zsoldot. Emiatt a legénység, amelynek úgy sem volt nagy kedve a szolgálatra, meg akarta tagadni már ott, Kurgánban a szolgálatot. Ezt a nyílt lázadást úgy akarták megelőzni, hogy az egész századot berendelték

Cseljábinszkba abból a célból, hogy ott megfegyveljék és így helyreállítsák a román légió belső rendjét, nehogy egy nyílt lázadással az egész román légió kompromittálja magát kenyéradó előtt, a francia imperializmus megbízottainál, a francia misszionál.

A legénység megérkezése után első percben mintha semmi sem történt volna, békében hagyták őket, a fegyvereket is náluk hagyták, csak éppen nem küldték szolgálatba. Másnap délután Dimbu, aki már akkor őrnagyi rangban tetszelgett magának, berendelte előírás szerint az irodába a szolgálatvezető őrmestert, ahogyan már ez szokás volt az osztrák-magyar ármádiában.

Azonban Dimbu elfelejtette mozgósítani két-három megbízható pri-béjkjét, akivel rendelkezett és így mindketten teljes fegyverzetten álltak egymással szemben. Dimbu felelősségre vonta az őrmestert, hogy miért állott a legénység követeléseinek élére őrmesterhez nem illő módon és kioktatta, hogy tovább nem méltó arra, hogy katonai rangot és fegyverzetet viseljen. Követelte, hogy azonnal rakja le a fegyverzetét és majd gondoskodni fog, hogy méltó büntetésben részesüljön.

Az őrmester azonban, aki a legénység teljes bizalmát bírta, nem volt erre hajlandó és hogy biztosítsa magát esetleges hátbatámadástól, azonnal fegyverre és kardjára tette kezét és Dimbu engedélye nélkül azonnal távozott a kihallgatásról. A kaszárnya udvarán azonnal alarmírozta a legénységet, az egész század rögtön fegyveresen sorakozott az udvaron és várta a további parancsot.

A meglepett őrnagy úr szintén követni akarta az őrmestert és mikor az irodából az udvarra jött, alarmírozni akarta a gépfegyverosztágot. A gépfegyverosztág legénysége az első percben, amíg nem tudta, miről van szó, követni is akarta a parancsot és a gépfegyverekkel már ki is akart vonulni az udvarra, de aminth meglátta, hogy a kurgáni század teljes fegyverzetten ott áll az udvaron és vele szemben akarják alkalmazni, az ajtóból visszafordult és visszatette helyére a gépfegyvereket.

Dimbu ebben a helyzetben nem tehetett mást, mint az úgynevezett tisztí kaszinó irányában futásnak eredt, azonban a legénység követte őt szuronyt szegezve, úgy hogy nem volt ideje felmenni a tisztí kaszinóba, a legénység utána lövöldözött, a kaszinóban levő tiszték jobbnak látták hasra feküdni a kaszinó helyiségében, nehogy az ablakon betévedt golyók kárt tehessenek bennük.

Dimbu kénytelen volt az utcára szaladni, abban a reményben, hogy a nem messze levő stáb épületében keres menedéket. Meg kell jegyezni, hogy az a helyiség kb. 30 lépésre volt attól a csajagyártól, amelyben a román légió el volt helyezve, de erre sem volt ideje, mert a legénység szuronyt szegezve és közben lövöldözve, bekényszerítette egy ház udvarába, ahol egy fészerben igyekezett elbújni a legénység dühe elől. Ez nem sikerült, mert a legénység állandóan nyomában volt, elérte és szuronyokkal megölték. Minden további nélkül otthagyták, a legény-

ség visszajött és rögtön kiszabadította a fogházban levő foglyokat, akiket Dimbu fegyelmi büntetések után bezáratott.

Az első percekben teljes volt a fejletlenség. A helyzet ura a fellázadt legénység volt, a tisztok és altisztok nem mertek mutatkozni a legénység előtt. Az egész városban pánik a lövöldözések miatt. Alkalmam volt látni a minden irányban fejtellenül futkosó járőröket. Ebben az időben még nem érezték egész biztonságban magukat a fehérek, mert az urali fronton még nem dőlt el a harc és félték, hogy a munkásság önbizalma fokozódik és kihhasználja a fehéreknek ezt a belső bomlását.

Azonban, miután a lázadás izolált volt, sőt, az egész légió legénysége sem vett benne részt, csak passzivitásával támogatta természetesen, súlyosabb következménye nem lett, csak a román légió bomlásának meggyorsítását segítette elő.

Kb. egy óra múlva egy cseh század vette körül a laktanyát és egy század bevonult az udvarra, azonkívül mozgósították az egész helyőrséget. A csehek összekötő tisztje, aki románul is beszélt, beszédet intézett a lázadó legénységhez és kérte, hogy rakják le a fegyvert s kilátásba helyezte, ha minden további nélkül teljesítik a kérést, nem lesz semmi bántódásuk.

A legénység az első percekben nem akart engedelmeskedni, de látva, hogy izoláltan maradnak a légió többi tagjai részéről (ilyenkor a passzivitás az ellenség támadását jelenti), lerakták a fegyvert. 20—25 embert, akik vezető szerepét játszottak a felkelésben, azonnal elvitték és a cseh vonaton helyezték el.

Az akkori helyzetre jellemző, hogy egyéb bántódásuk akkor tényleg nem történt és a szolgálatban maradt legénység panaszkodik, hogy jobb dolguk van, mint nekik, mert nem kell szolgálatba menniök. Másnap reggel az egész legénység kihallgatásra jelentkezett és kijelentette, hogy ha a fellázadt legénységnek komolyabb bántódása lesz, mindnyájan lerakják a fegyvert.

A legénységnek ez az eljárása teljesen diszkreditálta a román légiót és teljesen kivonták a szolgálatból. A francia misszió közbenjárt a cseh és orosz katonai hatóságoknál, hogy a románokat szállítsák beljebb Szibériába átszervezés céljából. Más lehetőség nem volt. Frontra küldeni nem merték, belső szolgálatra is alkalmatlannak bizonyultak ezek után és így először Petropavlovszkba és onnan tovább Irkutszkba szállították az egész légiót.

E belső bomlás nem maradt hatástalan a román légió tisztikarára sem. Két felfogás uralkodott köztük. Az egyik hajlandó volt belszolgálatra, de a vörösök elleni harcra nem, a másik — és ez volt a kisebbik része — hajlandók voltak a frontra is menni.

A francia misszió elrendelte, hogy a legénységet le kell szavaztatni. Hajlandó-e további szolgálatra vagy sem, mert nem akartak továbbra is anyagi kiadásokat vállalni egy ilyen megbízhatatlan csapattal szemben.

A szavazást tényleg elrendelték. A frontra menni nem akaró tiszteket szobafogságba helyezték, egy részét, négyet azonnal a fogolytáborba vittek Csitára. A legénység túlnyomó többsége a szavazásnál a további szolgálat ellen foglalt állást, dacára annak, hogy elszedtek tőlük mindent és még a többi hadifoglyoknál is rosszabb élelmezésben részesítették őket. Bátran mondhatjuk azt, hogy a további szolgálat mellett csak azok voltak, akik gondolták, hogy ezek után frontra úgy sem kell menni és nem akartak megválni a jó ruhától, csizmától és élelmezéstől. Az „átszervezés” után elvitték őket a frontra, azonban Kansznál tovább nemigen jutottak, mert egyenként igyekeztek a súlylyedő hajóról menekülni és mint régi hadifoglyok, elhelyezkedtek a közeli falvakban és kisebb városokban.

Miután a Vörös Hadsereg sikeres előnyomulása úgyszólván általános pánikot keltett, nem is igen gondoltak az ilyen megbízhatatlan elemek összeszedésére. Rövid „frontszolgálat” után visszahozták a megmaradt töredéket újra Irkutzkba, ahol a csehek védelme alatt várták be a további fejleményeket szolgálaton kívül és a megmaradt „hősök” a csehekkel együtt kelet felé elvonultak.

(Sarló és Kalapács, 1931. 8. szám. 45—47. oldal.)

Müller Ernő